

ანტიკური ეთიკისა და განმანათლებლური მორალური თეორიების შედარებ
ისმუქზე ქართული ცნობიერების ანალიზი

დავით ბარათაშვილი

*სამაგისტრო ნაშრომი წარდგენილია ილიას სახელმწიფო
უნივერსიტეტის მეცნიერების და ხელოვნების ფაკულტეტზე
ფილოსოფიის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მინიჭების
მოთხოვნების შესაბამისად*

პროგრამა

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: ლევან გიგინეიშვილი, დოქტორი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თბილისი, 2015

სარჩევი

აბსტრაქტი	3
ანტიკურიეთიკა	8
პლატონი	7
პერიპატეტიკურისკოლა-არისტოტელსათნობისეთიკა	11
განმანათლებლურიმორალურიეთიკები	15
კანტისდეონტოლოგიურიეთიკა	15
უტილიტარიზმი	18
ანტიკურიეთიკისდაგანმანათლებლურიმორალურიეთიკისშედარება	23
ქართულიცნობიერებისანალიზი	32
დასკვნა	37

აბსტრაქტი

სამაგისტრო თემა შეეხება ორი მნიშვნელოვანი ეთიკური თეორიის შედარებით ანალიზს და ანალიზის საფუძველზე ქართული ცნობიერების გაანალიზებას. დღესდღეობით ქართველების აქტიურ პრობლემებს შორის დგას პრობლემა, თუ რომელმორალურ-ღირებულებით სამყაროს ვეკუთვნით, ვართ აზიის ნაწილი თუ ევროპის. ამ საკითხთან მიმართებაში არასებობს ერთი ანობა დამდინარეობს აქტიური დავა, მაგანს ურს და ამ ტკიცებს რომ ევროპელები ვართ და სწორედ იმ ღირებულებების მატარებელია ქართველიერი, რომელი ღირებულებები ცივლებს ევროპისთვის აპრიორად. ნაშრომის მიზანია გაანალიზოს ანტიკური ეთიკა და განმანათლებლური მორალური თეორიები და ამ ანალიზის განხილვის შუქზე გაანალიზოს ქართული ცნობიერება.

ანტიკურმა სამყარომ უდიდესი წვლილი შეიტანა თანამედროვე ევროპის იმ სახის მიცემაში, როგორც ის დღეს არის. ასევე განმანათლებლური პერიოდიც. ამ ორ ეპოქას შორის დიდი დროის მანძილია, მაგრამ ისინი ევროპის განუყოფელი ნაწილია, არა მარტო ისტორიის თვალსაზრისით, არამედ ცოცხალი ცნობიერების კუთხით. მორალური განვითარების კუთხით ამ ორმა ეპოქამ დიდი წვლილი შეიტანა ევროპული ცნობიერების ჩამოყალიბებაში და დღესაც მნიშვნელობს. ამიტომ სამაგისტრო ნაშრომში განვიხილავთ სწორედ ამ ეპოქებს და მათ დროინდელ მოაზროვნეებს. ეთიკის კუთხით კაცობრიობა წინ ვერ წავიდა და იგივე პრობლემები აქვს დღევანდელ ადამიანს გადასაჭრელი, რომელ პრობლემებზედაც ფიქრობდა პლატონი, არისტოტელე, კანტი, ჰეგელი და სხვა. ეს მოაზროვნეები უდიდეს დახმარებას უწევენ თანამედროვე სამყაროს მათი ცოცხალი იდეებით, იმ იდეებით, რომლებიც დღესაც არ კარგავენ აქტუალობას.

ანტიკურ ეთიკას და თანამედროვე მორალურ თეორიებს შორის მანძილისაკმაოდ დიდია, მათარამარტოს აუკუნეები აშორებთ, არამედ კაცობრიობის მიერ დაგროვილი გამოცდილება და ცნობიერების განვითარება. საყოველთაოდ მიჩნეულია, რომ ანტიკურ ეთიკას და თანამედროვე მორალს შორის

არის განსხვავება. ეს განსხვავება განსაკუთრებით ჩანს სათნოების ეთიკასა და თამამედროვე მორალს, დეონტოლოგიურ ეთიკასა და უტილიტარიზმს, შორის. დეონტოლოგია ეს არის ეთიკის ნაწილი, რომელშიც განხილულია მოვალეობისა და ჯერარსის პრობლემები. სიტყვის ეტიმოლოგია ბენძნულიდან მოდის, deon ვალდებულება, საჭირო + logos მოძღვრება, სიტყვა.

ანტიკურ ეთიკასა და განმანათლებლურ მორალს შორის არსებობს მსგავსებაც და შეუძლებელია ვიმსჯელოთ მორალზე, ეთიკაზე, სიკეთეზე და ბედნიერებაზე იმ ანტიკური მოაზროვნეების გარეშე, რომელთაც დაიწყეს ამ თემებზე ფიქრი. მოაზროვნეები, რომელთაც საფუძველი ჩაუყარეს თანამედროვე მორალურ თეორიებს აქტიურად იყენებდნენ ანტიკური ფილოსოფოსების და მოაზროვნეების იდეებს.

ყოველი მორალური თეორია უნდა აკმაყოფილებდეს მინიმუმ ორ კრიტერიუმს: პირველი არის დასაბუთება, კერძო მორალური თეორია არ უნდა შეიცავდეს წინააღმდეგობებს და უნდა შეძლოს ამა თუ იმ მორალური სტანდარტის დასაბუთება, რომელსაც ის გვთავაზობს. მეორე კრიტერიუმი არის გამოყენებადობა, მორალურმა თეორიამ უნდა გადაჭრას კონკრეტული პრობლემები და შეთავაზოს ეთიკურ იორიენტირი და ის არ უნდა აღმოჩნდეს მხოლოდ აბსტრაქციად. თუმცა, ბევრი ტრადიციული მორალური თეორია ვერასრულეებს მეორე პირობას და გვთავაზობს მ ადალფარდოვან დაზოგად მორალურ მოთხოვნებს იმისათვის, რომ გადაჭრან კომპლექსური მორალური პრობლემები ჩვენდროში. არისტოტელე ვს. პლატონი

განსხვავება სიტყვა „ეთიკასა“ და „მორალს“ შორის არსებობს. გავრცელებულია ტერმინი „ანტიკური ეთიკა“ და არა „ანტიკური მორალურობა“. რთული კითხვაა,

საერთოდანტიკურისწავლებაპლატონიდაარისტოტელე,
აგრეთვესტოიკელებიდაეპიკურელებისაუბრობდნენკიმორალზე,
რადგანმათიძირითადიაქცენტიგადატანილიიყოვედემონისკენ ანუ ხანგრძლივი,
ნამდვილი ბედნიერებისკენ სწრაფვა, რომელიცაშკარადარჟელსისეროგორც
„მორალი“. მაშინაცკითუვინმემგაცნობიერა,
რომბედნიერებაესარისდაიკმაყოფილომოთხოვნილებებიდაიცხოვროკარგად,
ეთიკურიწრემებისშესაბამისად, ესმაინცარჟელსროგორცმორალურობად კანტის
გაგებით.გარდაამისა, ზოგადიიდეასათნობისეთიკის,
მდგომარეობსრომთავადადამიანიაკარგი. მაგალითად,
სამართლიანობისიდეადაინერგაპერსონაჟისხასიათისთვისებასთანმიმართებაშიდაარ
აროგორცზოგადიიდეასამართლიანობის,
როგორსაცდღესგულისხმობენსამართლიანობაში.

აქედანნათელია, რომსისტემურიგანსხვავებააორცნებასშორის:
ეთიკასდამორალსშორის.
ანტიკურიეთიკაგვასწავლისკარგიდასათნოცხოვრებითსიცოცხლეს,
რომგავხდეთუმანკო, სათნოპიროვნებები,
მაშინროცათანამედროვეცნებამორალურობისპირდაპირმიმართულიასხვაპიროვნები
სინტერესებისკენდადეონტოლოგიურშეზღუდვებსაწედებს. ესნიშნავს,
რომპიროვნებამუნდაიმოქმედოსმორალურად,
რადგანმასმოუწევსშეხებასაზოგადოებრივსტანდარტებთანდაარაიმიტომ,
რომხელიშეუწყოსმისკარგცხოვრებას.
ესარისმოკლესურათიიმისათუროგორშეიძლებაწარმოვიდგინოთ“
მორალურიმოტივაცია“ ანტიკურიეთიკის.

ქართული ცნობიერების კვლევა მოხდება გამოკითხვების მეშვეობით. რა თქმა
უნდა ამ ნაშრომს არ აქვს პრეტენზია იმაზე, რომ ის სრულად გამოიკვლევს ქართულ
ცნობიერებას, ღირებულებებს, კულტურას და ასე შემდეგ, ამის არც რესურსი და

სამწუხაროდ არც დრო არ გაგვაჩნია, სამაგიეროდ შემოგთავაზებთ მეთოდს და ეს ნაშრომი ამ მეთოდის მეშვეობით გაკეთებული კვლევაა. ეს შეიძლება ჩაითვალოს დიდი სამუშაოს დასაწყისად. ამ მეთოდის არსს ნაშრომის კითხვის პროცესში დაინახავთ. მეთოდი მდგმარეობს შემდეგში, ევროპის წიაღში დაბადებული ეთიკური და მორალური თეორიების შუქზე განიხილოს ქართული ცნობიერება. განხილვის მიზანი ცნობიერების სიღრმისეული კვლევაა და მზგავსება იმ ევროპასთან, რომელიც დაფარულია და რთულად ხელშესახები, მაგრამ ამავე დროს არსებული. ნაშრომის მიზანია ეს ფარული კავშირები გამოვამზეურო, შემოგთავაზოთ ერთ-ერთი მეთოდი და დავიწყო მცირედი კვლევა, რომელიც რა თქმა უნდა უდიდესი სამუშაოს მხოლოდ მცირედი ნაწილი იქნება.

ქართულ ცნობიერებას ამ ეტაპზე ვიკვლევთ ექსპერტებთან ჩაღრმავებული ინტერვიუების მეშვეობით, ეს დაგვანახებს დიდი სურათის ფრაგმენტს. მთლიანი სურათის დასანახად დიდი სამუშაოა ჩასატარებელი, როგორცაა საქართველოს რეგიონებში ფოკუს ჯგუფების გაკეთება, ლიტერატურის არსებული მეთოდით კვლევა, არაქართველი მოსახლეობაში ფოკუს ჯგუფების და ჩაღრმავებული ინტერვიუების გაკეთება და სხვა მრავალი აქტივობა, თუმცა ამჯამად რესურსები უკმარისობის გამო ნაშრომი გთავაზობთ მხოლოდ ექსპერტებთან ინტერვიუს. როგორც ზემოთ აღვნიშნე, ეს დიდი სურათის მხოლოდ პატარა ფრაგმენტია, თუმცა დასაწყისისთვის ესეც კმარა.